

A CSEND ÉLETEI

Yves Bonnefoy és

Hollán Sándor (könyve)*

tölgyfáival. Naponta beszélget velük, imádkozik hozzájuk, velük, vagyis jelekkel kommunikál. Jeleket hagy maga után, nyomot. Ennek a kapcsolatnak több évtizedes lenyomatait. Rajzokat, grafikákat készít. Mindig csak fákról. Kiválasztott fákról természetesen. És mivel nem gyorskezü rajzoló, hanem elmélyült meditátor, gondolom, hosszú-hosszú idő telik el a kiválasztás közben is. Nagyon tetszik, hogy térdel a fa előtt, így dolgozik, alázatosan. Bizonyára kényelmetlen számára, mégis.

A másik tudható élete párizsi műtermében zajlik. Morandihoz hasonlatos festményeket, csendéleteket hozva létre. Gondoltam ezt mindaddig, amíg nem olvastam Bonnefoy párhuzamos elemzését Morandiról és Hollánról, hogy mennyire különböző hozzáállásból fakadnak csendéleteik. A felületes gondolkodás gyorsan párhuzamba állította őket. Az én, az ego. Bonnefoy rávilágít, szórt fényű költői megfogalmazásaiban, hogy Morandi festményei fogalmi jellegűek, nem a térben, hanem a nyelvben léteznek (kontúrvonalakkal határolja el tárgyait), mégis ez a nyelv jelenti számára a legnagyobb akadályt. Nem könnyű erről szavakon keresztül beszélni, de Bonnefoy érthető. Azt mondja, emiatt van Morandi kisméretű képeinek ragyogása mögött az a szomorkás fény. Hollán viszont ütött-kopott, rozsdás edényekről készült elmaszált csendéletein „egyből az anyag belsejébe helyezkedik” és „mindig újabb véletlenek elé állít bennünket”. Hm, ez tetszik, ez már költészet.

A magam részéről éppen azt szeretem az ilyen festményekben, hogy nyelven túlnak, univerzálisnak gondolom őket, vagyis nincs szükségük (a) nyelvre. Ezáltal kihagynak valamit, ami félreérthetővé tehetné őket. Ehelyett közvetlenül működnek, bennünk, általunk. Akár a zene. Mondjuk persze, Baché vagy Dukay Barnabásé.

(i.)

Hány élete lehet a csendnek? A csöndnek? És Hollán Sándornak?

Erre az utóbbira már tudunk valamit választolni, némi életrajzi segítséggel. A nyarakat (tőle) tudhatóan vidéken tölti Franciaországban, kis presházában, kedvenc öreg

(ii.)

Valamiért, nyilván Hollán képeit nemcsak katalógusból, albumból ismerve, azt gondolom, hogy valójában a gondolkodás elhagyására törekszik. Valamit a gondolkodás, a racionalitás elé helyez. Különbösen nem rajzolná 44 ugyanazokat a „témákat” évtizedek óta. Az intuíció az elsődleges számára. Amiben vakon bízük. Ezért rajzolja, festi újra ugyanazt, ami persze mindig más lesz. És ez benne a kaland, a kihívás és a bátorság is. Hatalmas. Szemben a racionális gondolkodással, amely alapból elkerülne még egyszer ugyanazt a témát, attól félve, hogy unalmas lesz. De Hollán nem bízük a racionalításban, inkább a fákkal beszélget. Képei ezeknek a dialógusoknak a lenyomatai. Bonnefoy ezt úgy fogalmazza meg, hogy Hollán tulajdonképpen költő. És mit várunk a költészettől? A láthatatlan mélységeinek megmutatását. Például.

(iii.)

Hollán, és ezt együtt gondoljuk a francia költővel, el akar veszni a fák között, nemcsak önmagát akarja elveszíteni, az individuumot, az egót, hanem mindent. Mindent újrakezdeni, csupán egy fát mutatni fel a világmindenségéből. De nem is a fát, hanem a fával, a fán, a fa által játszadozó fényeket. Ahogy fát mutatnak. Hogy semmi ne létezzen rajta kívül. Hogy lehessen kezdeni utána majd egy újabb rajzot, ahol ugyanez lesz a szándéka. Gyönyörűen és megunhatatlanul. Éreztetve a fában lévő erőt, energiájának sugárzását. És ahogy ezt látjuk a rajzokon, rá tudunk csodálkozni újra és újra a fákra, mi-féle lények is valójában.

Ez csak úgy sikerülhet, ha azonosulni tud az ábrázolás tárgyával, a fával.

(iv.)

Bonnefoy költőien megírt esszéiből rendszeresen átsüt valami a szövegteszten. Valami, ami a másik ismerésén és megismerésén is messze túl van. Valami, ami gyaníthatóan a szeretet szóra emlékeztetheti az olvasót egy több évtizedes kapcsolat mögötteseként. Valami, amit az életben egészen egyszerűen barátságunk hívnánk. Jérôme Thélot előszavában gyönyörűen érzékelteti ezt a helyzetet: „...egy örök, de talán egyszer mégis véget érő nyár augusztusi fényében úszó mediterrán úton vagyunk, ahol forró szél perzseli a köveket a száraz földön, s ahol a költő, ezúttal Yves Bonnefoy és barátja, Hollán Sándor sétálnak néma csendben, és gyönyörködnek a fában. Mind egyikük a maga útján járva jutott el és hangolódott rá a csendre...”

A minőségi szellem fénye megvilágítja a jelent. Bonnefoy költészete és prózai írásai ilyen fáklák voltak. Utolsó könyvét Hollán Sándor művészetének szentelte.

A kéreg fénye mögött egy komor, sötét ég erői dolgoznak. Nem mindig és nem mindenki számára láthatóan. De vannak olyan nézetei a fának, amikor ez jól látszik. Hollán Sándor jól ismeri ezeket a nézeteket.

46

*Yves Bonnefoy: *HOLLÁN SÁNDOR. Harminc év elmékedései 1985-2015 (Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, 2016)*

